

Az emigráns „nemzetfeltő”

Csapó Endre író, nyugdíjas tervező rajzoló, 40 éve az ausztráliai Magyar Élet főszerkesztője. 1921-ben született a Vas megyei Répcelakon. Akkor volt fiatal, amikor „A hazafias érzés általános volt az ősi városban, Trianon és a »komonista« (akkor még így írtuk helyesen) rémuralom botrányként élt az emberek emlékezetében.” – vallotta.¹ A háború idején szolgált Kolozsvárott, Gyergyószentmiklóson, és részt vett Budapest védelmében, majd orosz fogolytáborba került. A kivándorlásra váratlanul határozta el magát. 1947 májusában megnősült, üzleti vállalkozást alapított. A politikai helyzet rohamosan rosszabbodott, aminek során személyes biztonsága is veszélybe került. 1948 februárjában kiszökött Ausztriába, majd Németországba került egy menekülttáborba. Az év októberében visszaszökött Magyarországra, hogy feleségével és akkor már hét hónapos fiukkal, ismét a zöldhatáron át elhagyja szülőföldjét. A passai menekülttáborból 1949 végén érkezett meg a család Sydney-be, Ausztráliába.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából jelentette meg az Antológia Kiadó az író „*Ötvenhat emigrációs szemmel. Elemző írások 1956 forradalmáról (1964–2014)*” című kötetét. A könyv tehát a szerző a forradalom témájában, az ausztráliai Magyar Élet című hetilapban megjelent írásait tartalmazza. Találó a kötet címe: „*Ötvenhat emigráns szemmel*”. Csapó Endre emigráns. Az emigráció latin eredetű szó. Az emigrál általánosan vándorlást, kivándorlást, kiköltözést, külföldre települést jelent. Emigrál, tehát elhagyja szülőföldjét és máshol telepszik le. Így a bármely okból történő elvándorlásra vonatkozik. Ám a fogalmat szűken értelmezve az emigránsok politikai vagy vallási üldöztetés okán hagyják el hazájukat, mennek önként száműzetésbe. Ám ez mindig kényszer hatására történik. Az angol nyelvterület irodalma az emigráció fogalom helyett a „refugee”, vagyis menekült kifejezést használja azokra, akik politikai meggyőződésből, üldöztetés vagy megtorlás elől hagyják el hazájukat. Csapó Endre kényszerből, politikai okokból, személyes veszélyeztetettség miatt hagyta el szülőföldjét.² „Tudtam, hogy el kell tűnnöm, ami nem volt könnyű döntés...” – írta egyik levélváltásunk alkalmával.

Az „emigráns szemmel” kifejezéssel a szerző arra is utal, hogy „...*az ötvenes években folyamatban volt nagyhatalmi politikai fejleményeket távol a hazától és a nyugati hírhálózat figyelésével nagyobb eséllyel szemlélhettük, mint vasfüggöny mögött élő honfitársaink. Nagyon is érzékeltük az Egyesült Államok politikájának kettősségét: harsány kommunista-ellenes propaganda és a valóságos közös hatalmi politika legalizálását célzó folyamatos diplomáciai tárgyalások Amerika és a Szovjetunió között... Nehéz volt viselnünk a győztes forradalom örömeire nehezedő aggodalom súlyát.*” (10–11. o.) Csapó Endre Ausztráliában, az 1960-as évektől folyamatosan, eredeti nyelven, tehát angolul, nemcsak a nyugati, elsősorban amerikai sajtóhíreket, az ausztrál parlamenti képviselők felszólalásait kísérte figyelemmel, hanem olvasta az ’56-os forradalommal, a hidegháborúval, a Szovjetunióval és az USA külpolitikájával kapcsolatos jelentéseket, elemzéseket, tanulmányokat, visszaemlékezéseket is. Többek között olvasta, elemezte John C. Campbell, Frank J. Johnson, Michael A. Feighan, Robert Welch, Francis E. Walter, Willy Brandt, Andrej Amalrik, Vlagyimir Maximov, Indro Montanelli, S. E. Ambrose, Douglas Reed, Sir Keith Shann, Albert Camus, Milovan Djilas, Bill Lomax, Victor Sebestyen, Charles Gati, Philip Skardon írásait. Természetesen követte a magyarországi sajtót, valamint az ’56-tal kapcsolatos hazai publikációkat, könyveket is.

Tehát Csapó Endre eredeti nyelven fért hozzá a hírekhez, a könyvekhez. Ő maga nem vett részt, nem vehetett részt az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeiben, hiszen egy korábbi, a II. világháború utáni menekült hullám tagjaként ekkor már hét éve Ausztráliában élt, vagyis: objektíven tudta értékelni a történéseket. Követte a nagyhatalmi politika folyamatát, következményeit és rámutatott a háttérben lapuló mozgatórugókra is. Az „emigráns szemmel” összességében tehát arra utal, hogy a valós tartalmakat, elfogulatlanul, tárgyilagosan tudta elemezni. Tudott és mert kritikát megfogalmazni. Továbbá azt is jelenti, hogy szülőföldjéért, honfitársaiért mindvégig felelősséget érzett, érez. Mindez feladatot rótt, ró rá. Azt vallja, hogy magyarnak lenni Ausztráliában számára feladatot jelent.

A fenti, széles körű tájékozottságára alapozva írt évről évre számos vezércikket, ünnepi megemlékezést az ausztráliai *Magyar Élet* hetilap hasábjain. Írásaiban többek között megvizsgálta a forradalom és a szabadságharc fogalmát, a nyugati politikai vezetőség viselkedését, a nemzetközi lelkiismeretfurdalást. „1956-ban Magyarországon két élesen különválasztható történelmi esemény zajlott le. Az egyik **forradalom** volt, a másik **szabadságharc**. A forradalom a nemzetközi kommunista szervezetek belső fejleményeinek volt a következménye, a szabadságharc a magyar nép csodálatos lelki egységének, politikai tisztánlátásnak, latolgatás nélküli történelmi helytállásának volt gyönyörű példája.” (17. o.) Elmélkedett az emigráció szerepéről, az emigrációs külmiszióról, az emigráció új feladatáról, a magyar forradalmat hatástalanná tett külső erőkről, a forradalom meghamisítási kísérletekről. Tudósított a rendszerváltozás éveiben az ünnepnapok kijelöléséről, a magyarországi megemlékezésekről, a hazai társadalmi, politikai helyzetről. Sürgette a történelmi tényfeltárást. Kritikát fogalmazott meg a magyarországi október 23-ához, mint ünnephez való hozzáállásáról. „Sokan vagyunk, akiknek egy talpalatnyi sem jutott tulajdonul az ország földjéből, de küzdelem, katonai szolgálat, hadifogság, üldöztetés, száműzetés annál inkább. És mégis! Mégis ott volt minden gondolatunk, akkor is, amikor még remény se volt rá, hogy akárcsak látogatóba is visszatérhetünk ifjúkorunk tájaira. Ezért állunk mi érthetetlenül ama jelenség előtt, hogy ma [1997-ben – B. Sz.] Magyarországon az ország lakosai nagy részének szinte semmit nem jelent ez az ünnep, azon kívül, hogy munkaszünet...” (152. o.) Továbbá hangot adott a rendszerváltozással, a privatizációval, az ’56-os magyarországi szervezetek képviselőinek és a parlamenti pártok tisztségviselőinek viselkedésével kapcsolatos kritikai véleményének is.

Ugyanakkor közös valamennyi írásában az ’56-ot kiváltó okokról való vélekedése: „Magyarország 1945-ben szláv megszállás alá került. 1956-ban a magyar nép legfőbb szándéka ennek a megszállásnak a megszüntetése volt.” (35. o.) Csapó Endre szülőföldje elhagyásakor, 1948-ban, nem hitt közeli változásban, de már 1977-ben biztos volt abban, hogy a rendszer összeomlik: „...az a folyamat, amit a magyar népből a szláv balsejvismus rövid úton kiprovokált, egy napon más népek tudatában is cselekvőképessé érik. Mert egyszerű a tétel: szabadságot, demokráciát, szocializmust nem lehet örökké csak hazudni. Ötvenhat szabadságharca nem tévút volt, hanem egy jövőző hősi küzdelem korán érkező hírnöke.” (37. o.)

Közös cikkeiben a nemzetközi világpolitikai helyzetről, a nagyhatalmak – elsősorban az USA – hozzáállásáról és felelősségéről való véleménye: „A jaltai elosztást véglegesnek tartják Moszkvában is és New Yorkban is, mert Európa ellenőrzésének alapköve Közép-Európa megosztása. Magyarország semlegesítése 1956-ban azt jelentette volna, hogy egy ország kivonja magát a vörös ötágú csillag és a fehér ötágú csillag kormányzati felosztása alól, és elindul egy olyan harmadik úton, mely Európa minden

népe számára példamutatás lett volna. [...] A szabadság bajnokának mezében parádézó Egyesült Államoknak tudnia kellett, hogy mi vár a magyar népre orosz támadás esetén, ami ellen nemhogy nem tett semmit, ellenkezőleg, amikor a magyar nép többet követelt, mint odaát szeretnék volna, megadták a jelet Moszkvának: »Az Egyesült Államok kormánya nem szívesen lát a Szovjetunióval barátságatlan kormányokat a Szovjetunió határai mentén.«” (37., 142. o.)

Ugyancsak közös az '56-hoz vezető és a forradalom eseményeiről való felfogása: *„Magyarországon az Írószövetség rendezvényein, majd az egyetemeken, értelmiségi körökben érlelődött a változás igénye. Erre nyugaton is felfigyeltek, erkölcsileg támogatták, már csak azért is, mert a liberalizálásban lassabban haladó moszkvaiakat is sarkallni akarták a példamutatással... a kommunizmus sztálinista gyakorlatával szembeszegülő kommunisták akarták és kezdeményezték a változást, ami a szocialista gyakorlat megjavítását célozta. De a felvonulás diákjai között is, a pontok megszerkesztői és megszavazói közt is már ott voltak a nemzeti érzésű fiatalok és amikor a menet megérkezett a Bem térre, a reformkommunisták... szerepe elmúlt. A forradalom a nemzeti függetlenség és az emberi szabadság jegyében nemzeti volt, diktatúra-ellenes, megszállás-ellenes. Ehhez csatlakozott a munkásság, amely megfogalmazta a gazdaságpolitikai tartalmat is: földet, gyárat nem adunk vissza! [...] a főszereplők még baloldaliak, és a cél a hatalom megszerzése, a sztálinisták leváltása. Semmi több. Természetesen a nép nevében, esetleg ha kell, nemzeti jelszavakkal. De amire a Bem térre ér a diáksereg, ... ez már magyar hazafiak felvonulása, magyarok menetelnek a szabadság útján... A forradalom október 23-án az utcán született meg, úton a Bem tér felé. A forradalom egyetlen és igaz hőse a magyar nép.” (281., 254., 112. o.)*

Az író, főszerkesztő 1954 óta vesz részt az ausztráliai magyar egyesületi életben. Saját nyomdagépén készítette az Ausztráliai Magyarság havilapot, annak irodalmi mellékleteit, könyveket, folyóiratokat, meghívókat. 1977-ben olvadt össze a melbourne-i hetilap és a sydney-i havilap, így vált a Magyar Élet országos hetilappá, amely ma is az egyetlen magyar hetilap az ötödik kontinensen. A New South Wales-i Magyar Szövetség tisztségviselőjeként Csapó Endre 1957 óta szervezője az október 23-i megemlékezéseknek. Többek között a forradalom 30. évfordulójára dr. Bodolai Zoltánnal közösen összeállított egy angol nyelvű könyvet „A Place in the Sun” címmel, amely nemcsak '56 eseményeit mutatja be, hanem röviden ismerteti a magyar történelmet is. Számos memorandumot fogalmazott és juttatott el az ausztrál kormányhoz. (Nemcsak '56-ról, de Trianonnal, Erdéllyel és általában a kisebbségi kérdéssel kapcsolatban.) A szerző így vall: *„...megemlékeztünk újságjainkban a nemzetnek erről az ünnepéről, cikkeket, tanulmányokat jelentettünk meg, tüntetéseket rendeztünk, könyveket, tájékoztató fizeteket írtunk és terjesztettünk, egyszóval életben tartottuk a forradalomnak és a szabadságharcnak az emlékét... Ötven éve ápoljuk itt a nemzeti szabadság gondolatát, a feltámadás reményét, a történelmi igazságokat és a nemzet hagyományait, követeljük a magyar alkotmányosságra való visszatérést... Az emigráció számos olyan hagyományt őrzött, amit a mai [1999 – B. Sz.] Magyarország most újra felfedez és értékel. És számos olyan hagyományt őriz még, amikre még nem volt gondjuk az otthoniaknak.” (111., 178. o.)* Csapó Endre fáradhatatlanul védelmezte ötvenhatot, őrizte ötvenhat szellemét.

„A gödöllői, majd ceglédi orosz fogolytáborban arról elmélkedtünk: vajon tudja-e a művelt Nyugat, hogy mit művelnek velünk és ezerszázéves országunkkal az oroszok és a szolgálatukba szegődött megtévedt emberek. Ha kikerülök innen – fogadtam –, mindent megteszek, hogy a Nyugat tudomására hozzam az igazságot. Mások is úgy vélték: a Nyugatot fel kell világosítani.”²³ Csapó Endre Magyarország elhagyásakor úgy

vélte: „Valahol el kellene kezdeni a normális életet, amire Európában akkor nem volt lehetőség. Ha fordul a helyzet, vissza lehet jönni a világ másik oldaláról is. Ahhoz túl tájékozott voltam, hogy valami közeli változásban hittem volna. Amitől eljöttem, amitől tartottam, az bekövetkezett. A kommunisták 1947-ben szétverték már a szociáldemokrata pártot is. A Nyugat erre meg sem rezzent. Addigi nézetemet, hogy a nyugatiakat fel kell világosítani a kommunizmus mibenlétéről, átfogalmaztam, minket, magyarokat kell felvilágosítani a Nyugat mibenlétéről. Tapasztaltam, hogy ez nem könnyű feladat.” – írta nekem nemrég egyik levelében.

Az emigráns Csapó Endre erre tette fel életét: felvilágosítani minket, magyarokat, itthon és a nagyvilágban. Ebbe a vállalt küldetésbe enged bepillantást a jelenlegi gyűjteményes kötet. Négy évtized kordokumentációja. Csapó Endre emigrációs szellemi műhely. Olvassuk értő figyelemmel a ma is aktív „nemzETFÉLTŐ”, tengeren innen és túl.

(Csapó Endre: Ötvenhat emigrációs szemmel. Elemző írások 1956 forradalmáról [1964–2014]. Lakitelek, 2016, Antológia Kiadó, 319 p.)

JEGYZETEK

1	Tanka László (szerk.) [2009]: Magyarok a nagyvilágban. Akik által előbbre haladt a világ. Médiamix Kiadó, Budapest, 56. oldal.	Magyar identitás a diaszpórában. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest, 26. o.
2	Bába Szilvia [2015]: Az óperenciás tengeren túl.	3 Tanka László: i. m. 56. o.